

Egy SZT tiszt „munkássága”

Lajti Iván

A szigorúan titkos, SZT állomány az 1956-os forradalom után fokozatosan alakult ki és vert gyökeret az állambiztonsági struktúrában. Az eredeti elképzelések szerint elitgárdának szánták, amelynek tagjai a legmélyebb fedésben dolgoznak, és kizárólag információszerzés a feladatuk. Kutatásom célja nyomon követni az állomány szerveződését, szabályozását, valamint szeretném megvizsgálni egy SZT tiszt (Lajti Iván) életpályáját, és egy adott ügyben vállalt valós tevékenységét. Röviden arra lennék kíváncsi, hogy milyen módszerekkel és milyen mértékben járult hozzá az adott ügy felgöngyölítéséhez.

Az SZT állomány szervezése és működtetése

Az 1956-os forradalom utáni időszakban Magyarországnak egyre fontosabbá vált a nyugati államokkal történő kapcsolatépítés. Ez természetesen elsősorban gazdasági, ritkább esetben kulturális kapcsolatokat jelentett, melyek során egyre több nyugati állampolgár érkezett az országba, ami új kihívás elé állította az állampártot és az állambiztonságot is. Egyrészt ki kellett nyitni az országot, hogy nyugati tőke és valuta érkezzon, ugyanakkor meg kellett őrizni a szocialista állam kikezdehetetlen ideológiai alapját. A fennálló politikai rendszer stabilitása és védelme érdekében szükség volt olyan képzett állambiztonsági emberekre, akik polgári állásukat felhasználva professzionális szinten képesek voltak az „ellenség” felderítésére és tevékenységének megakadályozására. Ennek a feladatnak az ellátására jött létre a szigorúan titkos állomány.¹

Az SZT tiszteket a stratégiaileg legfontosabb területekre vezényelték ki, melyek a korszakban a gazdasági és kulturális kapcsolatokért felelős intézmények voltak. Ezek elsősorban fedőmunkahelyként szolgáltak, ahol állambiztonsági feladataiknak – információszerzés, kémelhárítás – tettek eleget, de nem hanyagolhatták el a fedőszakmájukat sem, mert abban ugyanolyan jártasnak és a fedőmunkahely számára hasznos szakembernek kellett lenniük. Ha ez a kettősség megvalósult, akkor igazán hatékony, a munkatársak számára leleplezhetetlen munkát tudtak végezni. Az SZT állomány működésére és munkavégzésére vonatkozó szabályozás először 1964-ben lépett életbe, mely a Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 002/1964. számú utasítása volt. Ebben fektették le az SZT állomány alapvetéseit, mint például azt, hogy a fedőmunkahelyen csak a vezető tudhatta, hogy a kolléga kettős munkát végez. Az SZT tisztek nyilvántartását a BM Személyi Főcsoportfőnökség Személyzeti Nyilvántartó Osztálya végezte. A kihelyezett szigorúan titkos tisztre egyszerre vonatkozott a BM Fegyelmi Utasítása, illetve a Munka Törvénykönyve is.²

A szigorúan titkos foglalkoztatás megszűnése után attól függően alakult az illető további élete, hogy nyílt állományból vagy polgári életből lett átvéve, illetve hogy milyen okból távozott pozíciójából. Amennyiben stratégiai okokból kellett eltávolítani a helyéről, akkor a nyílt állományból átvett személy elvesztette fedő beosztását és visszakerült eredeti szolgálati helyére, míg a polgári életből átvett személy megtarthatta fedőmunkahelyét, és az állambiztonság nyílt vagy tartalékállományába került. Alkalmatlanság esetén a nyílt állományból átvett személy ismét nyílt állományba került, és megtarthatta a munkahelyét. A polgári személyt a belügyminisztériumi alkalmazása előtti munkakörének megfelelő állásba helyezték vissza. Ideális esetben az SZT tiszt nyugdíjazásig a helyén tudott maradni, mely már ötvenöt éves korában bekövetkezett, mivel a munkájukkal járó kettős élet igen megterhelő volt.³ A civil életben a nyugdíjkorhatár az 1951-es egységes rendezés után nők esetében 55, férfiak esetében pedig 60 év volt,⁴ ami nem változott az

államszocializmus időszaka alatt.⁵ A férfi SZT tisztek nyugdíjazásakor problémát jelentett a BM és a civil korhatár közti különbség, mivel gyanút kelthetett az egykori munkatársakban az indokolatlannak tűnő korai nyugdíjazás. A gyanakvás pedig a dekonspiráció első lépése volt, amit mindenáron el akartak kerülni. A megoldást az jelentette, hogy az SZT munkavégzés nyomán megállapított nyugdíjat a BM titokban folyósította.⁶

A szigorúan titkos állomány feladatkörét és működését végül 1969-ben rendeleti úton szabályozták, mely kimondta, hogy *„az ellenséges tevékenységgel szembeni preventív védekezés, valamint hírszerző lehetőségeink és támadó pozícióink biztosítása érdekében hozta létre a BM III. Főcsoportfőnökség szigorúan titkos (röviden: SZT) állományát”*. Elsődleges célkitűzés a védelem megerősítése volt, valamint az, hogy biztosítsák az addig megszerzett pozíciókat. Valamennyi csoportfőnökség rendelkezett SZT állománnyal, de a legnagyobb szükség a kémelhárítás, hírszerzés területén volt rájuk, ahol egyre fontosabbá vált, hogy lehetőleg legális úton vagy inkább legális fedéssel történjen az információszerezés a külföldi hírszerzőkről, diplomatákról, illetve turistákról. A nyugati hírszerzők a korszakban már legális fedéssel és módszerekkel dolgoztak, olyanokkal, amelyek nem ütköztek az adott állam, esetünkben a Magyar Népköztársaság törvényeibe. Ilyen volt például a híryanagygyűjtés a sajtóból, vagy a lakossággal történő kapcsolatépítés, ha személyazonosságukat és állampolgárságukat nem manipulálták. Ugyanakkor ezekből a legális forrásokból is rengeteg információ szivárgott ki, amiket mindenképp meg kellett akadályozni.

Az SZT állomány feladata az volt, hogy felfedje a hírszerzési folyamatot, hibára készítse a nyugati ügynököt, és rákényszerítse a sötét hírszerzésre, ami viszont már büntethető volt. Ezt a tevékenységet azonban nem végezhetett nyíltan, semmiképpen nem kockáztathatta a lebukást. Lényegében az állambiztonsági szempontból különösen fontos és veszélyeztetettnek vélt területekre – olyan intézmények, vendéglátóhelyek, ahol megjelentek külföldi, elsősorban nyugati állampolgárok, diplomaták – egy legális eszközt használó, a pártnak és a szocializmusnak teljes mértékben elkötelezett, képzett ügynököt helyeztek, aki egy viszonylag szűk vizsgálódási területről próbálta összegyűjteni a lehető legtöbb és legpontosabb, állambiztonsági szempontból releváns információt. A hatalom ezzel az idegenforgalom, valamint a gazdasági külkapcsolatok területén alakított ki „hídfőállásokat”, melyek segítségével a vélt és valós „aknamunkát” hatékonyan tudták felmérni.

Az SZT állomány elsődleges feladata az volt, hogy az ellenséges tevékenységet még idejében leleplezze és jelentse a felszámolás már nem rájuk tartozott. A szigorúan titkos állomány létrehozása és annak feladatköri meghatározása azt is bizonyítja, hogy az állambiztonság berkein belül belátták, hogy nem szükséges és kivitelezhetetlen minden területen egyforma intenzitással védeni a szocialista államot, ugyanakkor az igazán veszélyes területeken új módszerekre és elit alakulatra van szükség ahhoz, hogy felvegyék a Nyugat diktálta versenyt. Felállítottak egyfajta fontossági sorrendet, és csak olyan helyekre vezényelték ki az elitnek szánt SZT tisztet, ahol ténylegesen szükség volt rájuk, az állambiztonsági szempontból kevésbé vagy egyáltalán nem fontos területeket figyelmen kívül hagyták. Lényegében az az elv kerekedett felül, Havasi László rendőr alezredes szavaival élve, hogy lehetőleg *„ne bombázzunk olyan területet, ahonnan az ellenség kivonult”*.⁷ Ennek megfelelően a szállodákban, vendéglőkben, külkapcsolatokért felelős intézményekben igen gyakori volt az SZT tisztek alkalmazása. Ez igaz volt a Kulturális Kapcsolatok Intézetére is ahol jelen tanulmány alanya, Lajti Iván is tevékenykedett.

Összehasonlítva a nyílt és SZT állományú tiszteket, megállapítható, hogy elsődleges feladataikat tekintve nem sok különbség mutatkozik. Mindkét esetben elvárás volt a külső és belső ellenség felkutatásában való hatékony részvétel, valamint a felderített „aknamunka” mihamarabbi felszámolása. Ugyanakkor módszertanilag már teljesen különböztek egymástól. A legmeghatározóbb ellentét az operatív munkában való aktív

részvétel volt, mely a nyílt állományúakkal szemben elvárás, az SZT állományban lévőknek pedig egyenesen tiltott volt.⁸ Ez abból fakadt, hogy teljesen más volt a két állomány fenntartásnak a célja. Az SZT állománytól hosszú távon vártak megbízható információkat, míg a nyílt állománytól a kitűzött akciók végrehajtását. A szigorúan titkos állományhoz tartozó személy tehát nem állíthatta elő a gyanúsítottat, és még kihallgatásban sem vehetett részt. Tilos volt számukra továbbá minden olyan állambiztonsági munka elvégzése, amelyek a lelepleződés fokozott veszélyével jártak, mint például a külső figyelés. Igyekeztek elkerülni a dekonspiráció legkisebb esélyét is.⁹

Az operatív munkától való távolmaradás miatt az állambiztonság berkein belül sokan úgy tekintettek a szigorúan titkos állományra, mint az egykori kiöregedett káderek elfekvő, nyugdíjazás előtti osztályára. Ez azonban csak rosszmájú pletyka volt, ami teljesen alaptalannak bizonyult. Az SZT állományt azért kellett teljesen kivenni a konkrét „támadó” műveletekből, mert hatalmas munkát igényelt a pozíció kiépítése. A megfelelő SZT tiszt megtalálása egy adott létesítménybe olyan összetett és hosszú folyamat volt, mint például a megfelelő fogdaügynök kiválasztása, mivel mind állambiztonsági szempontból, mind a fogadó munkahely szempontjából megfelelő alanyt kellett találni, aki nem kelt gyanút az ott dolgozók körében. Egy tökéletes fedésű és megfelelő tiszt behelyezése több hónapnyi, akár egyéves megfeszített munkát jelentett, ezért nem lehetett rövid távú haszon, például egy operatív intézkedés, érdekében beáldozni.

Az SZT tiszttel hosszú távon számoltak, mint folyamatos megbízható információforrással, akinek az értesülései akár több folyamatban lévő ügy felgöngyölítéséhez nyújtottak segítséget. Elsősorban tehát az ún. előkészítő munkában, szűrésben, felkutatásban vettek részt, nem pedig a konkrét végrehajtásban. Ezen kívül fontos volt, hogy lehetőleg minél szélesebb körű társadalmi kapcsolatrendszert építsenek ki, melyet fel lehetett használni információszerezésre. Folyamatos, lehetőleg pontos és kizárólag hasznos információk biztosítását várták el tőlük valamint azt, hogy jelezzék, hol lenne érdemes operatív intézkedést indítani. Sok esetben elő is készítették azokat.¹⁰ Operatív tevékenységük abban merült ki, hogy a titkos kutatás, fotózás előkészítésében (pl. kipuhatták, hogy az illető mikor nincs otthon), illetve az operatív technika elhelyezésében segítettek, majd annak biztosítását és ellenőrzését látták el. Amennyiben a főcsoportfőnök engedélyezte, lehetőségük volt beszervezni „arra érdemes” embereket a fedőmunkahelyükről, hogy eleget tegyenek társadalmi kapcsolatépítési feladatuknak.¹¹ Összességében jól látszik az eredeti célkitűzés, miszerint egy elit alakulatot akartak létrehozni az állambiztonságon belül a folyamatos és hosszú távú információszerezés érdekében. A szabályrendszeri háttér adott volt, a feladat kiosztás pedig logikusan idomult a célokhoz. A továbbiakban megvizsgáljuk, hogy milyen szervezést igényelt és milyen kihívásokat jelentett az SZT tiszt beépítése és „tartása”.

Ahogy fentebb már szóba került, a szigorúan titkos tiszt behelyezése körültekintő szervezést és rengeteg munkát igényelt, ami hosszadalmassá tette a folyamatot. Először is fontos volt, hogy a fedőmunkahelyi struktúrában megtalálják neki a megfelelő pozíciót. Ehhez figyelembe kellett venni a tiszt végzettségét, addig betöltött pozícióit, hogy lehetőleg azoknak megfelelő helyre kerüljön, mert igen hamar fellibbent a fátyol, ha hirtelen került végzettségéhez vagy előző beosztásához képest irreálisan magasra vagy éppen alacsonyra, vagy netalán csak teljesen járatlan volt az új munkájában. Tehát az új beosztást össze kellett hangolni a korábbiakkal, ugyanakkor, elég magasra kellett helyezni a struktúrában, hogy legyen rálátása a folyamatokra, és lehetőleg minél több kollégájával kerüljön napi kapcsolatba, mert máshogy nem volt értelme.

A kihelyezendő SZT tisztnek ugyanakkor a fedőmunkahely számára hasznos szakembernek kellett lennie, így rendelkeznie kellett a betöltendő pozícióhoz szükséges végzettséggel, tapasztalatokkal is, ezáltal elkerülhető volt, legalábbis elviekben a lelepleződés. Az idegenforgalom vagy kulturális, illetve gazdasági kapcsolatok területén például elengedhetetlen volt az idegen nyelvek, gyakran a nyugatiak ismerete. Nagyfokú alkalmazkodóképességre és „kulturáltságra” volt szükség ahhoz, hogy az SZT tiszt

megállja a helyét, ugyanis bele kellett simulnia a fedőmunkahely mindennapjaiba, a civil életbe. Első ránézésre ez nem tűnik nehéz feladatnak, de olyan embereknek, akik a BM kötelékében szolgáltak, és megszokták a szigorú hierarchikus berendezkedést, a rengeteg szabályt, valamint a „parancs-értetem”-rendszert, már nem volt olyan egyszerű. Hiába volt valaki kiemelkedő parancskövető káder, az még nem jelentette azt, hogy SZT tisztként is megállta a helyét, mivel itt nagyrészt egyedül kellett dolgozni és önálló döntéseket hozni. A civil élet pörgő mindennapjaiban nem várhatóan állandóan felettesei utasítására.

A szigorúan titkos állományba sorolt és kihelyezésre váró elvtársat először alaposan fel kellett készíteni, mivel az akkori elképzelések szerint ellenséges terepen készült helytállni. A korszakban úgy viselkedtek az ilyen jellegű munkavégzéssel kapcsolatban, mint amikor a hadseregben ejtőernyősöket készülnek ledobni a frontvonal mögé, és ennek megfelelő volt a megelőző felkészítés is. Mindenekelőtt operatív képzésen vettek részt, de nem ez volt a legfontosabb, hanem az, hogy megerősítsék az illetőben az államhoz és a szocializmus eszméjéhez való kötődést. Az ellenséges viszonyok között fontos volt a feltétlen hűség és hogy csak látszólag váljon az illető a polgári élet részesévé. Az ideológiai oktatás mellett, amennyiben szükség volt rá, a szakmai feladatok megértése céljából tanulóidőre küldték az újoncokat egy már „bedolgozott” SZT tiszt mellé, hogy minél jobban belerázódjanak leendő hivatásukba. Nem utolsósorban, ha korábban nem rendelkeztek vele, akkor ezen időszak lehetőséget biztosított arra, hogy kiépítsék szakmai hírnevüket azon a szakterületen, ahol a későbbiekben a fedőmunkájukat végzik. Ez szavatolta, hogy fedőmunkahelyükre ünnepelt szakemberként érkezzenek, ezáltal a konspiráció tökéletes formát öltson, és a leendő munkatársaik gyanúját teljesen elaltassák. A beépülést követően évenként továbbképzésen kellett részt venniük, aminek során tájékoztatták őket az ellenséges szervezetekről, illetve megosztották velük az addig szerzett új tapasztalatokat. A továbbképzés sokszor a már megtanult tananyag ismétlését, valamint politikai és műveltségi képzést takart.¹² Elvileg gondosan ügyeltek arra, hogy csak hasznos és feltétlenül szükséges tananyaggal lássák el a leendő SZT tiszteket. A gyakorlatban ez azért nem teljesen valósult meg. A tanulási periódus során rengeteg hasznos dolgot oktattak ahhoz, hogy ténylegesen jó szakember és SZT tiszt váljon belőlük, ugyanakkor a túldimenzionált folyamatos ideológiai nevelés sokszor kontraproduktív volt. Ahogy Szolzsenyicin írta, „amit ötödszörre, hatodszorra ismételnék, az bizalmatlanságot vált ki, ha pedig még többször, az már utálatot kelt”.¹³

A szigorúan titkos állomány rendszeres, ugyanakkor titkos koordinálást igényelt, melynek szinterei a K-, illetve T-lakások voltak.¹⁴ Mindkét lakástípus alkalmas volt ilyen titkos találkozók lebonyolítására, mivel a K-lakások egyenesen a belügyminisztérium tulajdonában álltak, a T-lakások pedig megbízható párttagok tulajdonában voltak, így biztosítható volt a teljes diszkréció.¹⁵ A rendszeres kapcsolattartás igénye szintén abból az alapelképzelésből ered, hogy a munkatárs ellenséges terepen dolgozik, ezért rendszeres ellenőrzése, instruálása és „tűzben tartása” szükséges.

Annak érdekében, hogy az SZT tiszt érezze a törődést, és fogamatja is legyen egy ilyen kvázi számonkérésnek, kívánatos volt, hogy az adott osztály vezetője vagy legalább az osztályvezető-helyettes is megjelenjen. A nem megfelelő kapcsolattartás könnyen elszakadáshoz vagy dekonspirációhoz vezethetett. Az előbbinél arról volt szó, hogy az SZT tiszt állambiztonsági munkáját félbehagyva kizárólag fedőmunkájának élt, az utóbbi lehetőség pedig a teljes lebukást jelentette, aminek eredményeként elszigetelődött munkahelyén, és a behelyezésbe fektetett energia kárba veszett. A találkozók során az SZT tiszt átadta munkáltatóinak az értesüléseit, a felettesének pedig alkalma nyílt arra, hogy számon kérje és eligazítsa beosztottját. Mindemellett persze a találkozók azt a célt is szolgálták, hogy a „frontvonalban” lévő munkatárssal éreztessék, hogy nincs egyedül, és az elvégzett munkája fontos, amit értékelnek. A kapcsolattartásnak emberinek, körültekintőnek, őszintének kellett lennie azért, hogy az SZT tisztnek bármilyen problémája, sérelme is volt, azt inkább egy ilyen találkozón panaszolja el feletteseinek.¹⁶

Jól látható, hogy az állambiztonságnál rettegetek attól, hogy a titkos munkát végző munkatárs meghasonlik a polgári életben. Mindent megtettek annak érdekében, hogy a viszonylag szabad keretek között dolgozó SZT tisztet ellenőrizni tudják, ugyanakkor felismerték azt, hogy hiába próbálják tűzzel-vassal a helyén tartani és irányítani, ha elveszik a motiváció. Erre jelentett megoldást a magas beosztású személlyel történő gyakori kapcsolattartás és nem utolsósorban a bensőséges hangulat megteremtése.

Az SZT állományt elitgárdának szánták, mely hosszú távú információszerzésre volt berendezkedve a polgári, ellenséges világban. Az állomány tagjai klasszikus értelemben vett kettős életet éltek, ami komoly mentális terhelést jelentett. A karhatalom egyrésztől megbecsülte munkájukat és rengeteg egyéb kötelezettség alól tehermentesítette őket, másrészt érzékelhető egy folyamatosan lappangó paranoia az SZT állománnyal szemben, amit fokozott ideológiai oktatással és rendszeres ellenőrzéssel csillapítottak. A szabályrendszer és elképzelés alapján egy olyan ütőképes, mély fedésben dolgozó állomány rajzolódik ki, mely méltán érdemelte ki a „szigorúan titkos” nevet. A továbbiakban Lajti Iván példáján keresztül megismerhetjük, hogyan is nézett ki az SZT tisztté válás és munka a gyakorlatban.

Lajti Iván „Lenkei”

Lajti Iván (Budapest, 1935. október 14.)¹⁷ zsidó származású munkáscsalád sarjaként látta meg a napvilágot, édesapja szűcssegéd, édesanyja gyári munkás volt. A világháború éveiben több ízben érte atrocitás a családot, először 1943-ban édesapját munkaszolgálatra kötelezték, majd 1944-ben a német megszállás és a kibontakozó zsidóüldözések elől Élesdre, a Partium egyik apró településére menekültek. A háború végén, 1945-ben a front elvonult, a Lajti család Nagyváradra költözött, ahol Iván elvégezte a negyedik elemi. Az iskola mellett tagja lett a Román Ifjú Kommunisták Szövetségének, majd 1946-ban visszaköltöztek Magyarországra.

Az egész család, a Horthy-rendszer által üldözötként és ellehetetlenítettként, már a koalíciós időszak alatt a Magyar Kommunista Párt, a későbbi Magyar Dolgozók Pártja felé orientálódott. Lajti Iván még csak általános iskolás volt, de komoly hatással volt rá, hogy édesapja szakszervezeti titkár, később a KV külügyi osztályának munkatársa lett, édesanyja pedig 1949-től szolgált az Államvédelmi Hatóságnál. Nem meglepő, hogy amikor 1953-ban a II. Rákóczi Ferenc Általános Gimnáziumban tanult, a toborzók invitálására gondolkodás nélkül jelentkezett a Rákóczi Katonai Középiskolába, ahol a felvételin megfelelt, de túlkoros volt a képzés elkezdéséhez.

Lelkesezésére tekintettel ajánlották neki a tisztis iskolát, amit el is fogadott, így 1954. szeptember 14-étől a Petőfi Sándor Katonai Politikai Iskola tanulója és természetesen DISZ-tag lett. Az iskola hároméves képzése alatt Lajti az első évet gyenge, a második és harmadik évet majdnem kiváló eredménnyel fejezte be. Önkéntes munkásként vett részt Kazincbarcika építésében 1955 szeptemberében, majd következett az 1956-os év, ami számára az előremenetel éve volt.

Januárban tagja lett a Magyar Dolgozók Pártjának, szeptember 1-jén pedig hadnaggyá léptették elő, majd Győrbe vezényelték, ahol a PF 7071-es alakulat önálló vegyes légvédelmi üteg politikai tisztje lett. Az 1956-os forradalom kitörésekor, október 23-án a Győrszentiván melletti erdőben állomásozó szovjet csapathoz ment, ahol fordítóként alkalmazták három napig. Feladatuk a Budapest felől menekülő forradalmárok feltartóztatása volt. Október 27-én tért vissza Győrbe, ahol az esti órákban az utcán járőrözött, majd november 4-éig a győri laktanyában várt parancsra. Édesapja fegyveresen vette fel a harcot az „ellenforradalmárok” ellen, édesanyja pedig az utolsó pillanatokig folytatta a munkát az ostromlott ÁVH épületében.

A szovjet csapatok november 4-i bevonulása után Lajti egy szovjet őrnagy fordító tolmácsként szolgált, illetve járőrszolgálatot teljesített, végül pártépítés céljából

bekerült az újjáalakult pártbizottságra, ahol az volt a feladata, hogy felkeresse az egykori MDP-tagokat, üzemeket, és a lehető legtöbb embert ösztönözzön a Magyar Szocialista Munkáspártba való belépésre. Ő maga 1956 novemberében lett párttag, 1957 májusában pártvezetőségi tagságig jutott, majd részt vett a KISZ szervezésében. 1957. augusztus 20-án megkapta a Munkás Paraszt Hatalomért Érdemrendet, mely a Magyar Népköztársaság egyik legmagasabb kitüntetésének számított.¹⁸ Az egész Lajti család a kommunista rendszer harcos szolgája volt, ami nem meglepő, tekintve a világháború idején elszenvedett üldöztetést. A legnehezebb periódusban is kiálltak a hatalomért, nem csoda, hogy Iván ezek után könnyen felvételt nyert a Belügyminisztériumba.

Lajti Iván belügyi szolgálata 1957. november 6-án kezdődött. A polgári életben tolmácsként, fordítóként tevékenykedő Lajtinak nem kellett túlságosan megerőltetnie magát ahhoz, hogy felvegyék, tekintve makulátlan kommunista múltját.¹⁹ Azért sem ütközött különösebb akadályba, mert egy évvel járunk a forradalom leverése után, amikor is krónikus káderhiányról beszélhetünk a rendőrség hatáskörébe utalt, hivatalosan nem is létező állambiztonságnál. A Kádár János vezette új rezsim szakított a sztálini totális elhárítással, helyette igyekezett minél jobban elrejtetni a párt „vasöklét”. Ennek érdekében már 1956. november 7-én felszámolta az ÁVH-t,²⁰ mely hivatalosan 1953. július 7-e óta, az 500/6/1953 számú minisztertanácsi határozat értelmében nem létezett, hanem a BM szervezetén belül működött.²¹

Az ÁVH ekkor már csak a köznyelvben létezett, de ez nem változtat azon a tényen, hogy az államvédelmi szervet a felálló új rezsim megszüntette, és egészen 1956. december 30-ig jogutód nélkül maradt. Ekkor adták ki az 1956. évi 35. számú törvényt, melynek értelmében az államvédelmi-állambiztonsági feladatokat, azaz a külső és belső ellenségek elleni védekezés feladatát a rendőrségre ruházták.²² A törvénykezéssel ellentétben Mátyás László visszaemlékezése szerint már 1956. november 8-án felállt a rendőrség állományán belül az állambiztonsági főosztály hét részleggel.²³ Mindeközben 1956. november 27-én megindult az egykori ÁVH-alkalmazottak elbocsátása és felülvizsgálata; nem kisebb célt tűztek ki maguk elé, mint azt, hogy a törvényt sértett ügynököket felelősségre vonják. Ez papíron szépen hangzott, de a fentebb említett emberhiány miatt 1957. január 8-ig 4986 felülvizsgáltból mindössze 11-nél találtak problémát, 1957 augusztusáig pedig összesen 102 embert távolítottak el. Ez azt jelentette, hogy az ÁVH alkalmazottainak 98%-át sikerült igazolni és átvenni, mivel szükség volt a tapasztalt, sokat látott kollégákra.²⁴ Ilyen körülmények között az elkötelezett kommunista családból származó megbízható, ugyanakkor feddhetetlen múlttal rendelkező Lajti Iván felvétele nem ütközhetett akadályba.

Alkalmazása után elkezdte az ún. Dzerzsinszkij belügyi iskolát, ami intenzív képzést jelentett a leendő munkatársaknak.²⁵ Elvégzése után nyílt lehetőség eskütételre, melyet Lajti 1959. február 23-án tett meg, ennek nyomán vált teljes jogú BM-alkalmazottá.²⁶ Ugyanebben az évben a II/13-as levéllenőrző osztály segédoperatív beosztottja lett, majd 1960-ban operatív beosztottá léptették elő, de ekkor már a II/3-as hírszerző osztálynál szolgált.²⁷ Munkáját és személyes alkalmasságát 1960 júliusában értékelték egy minősítés keretében, melyben Lajtit fiatal kora ellenére politikailag szilárdnak és tájékozottnak nevezték. Munkatársaival, megnyerő természete lévén, jó viszonyt tudott kialakítani, és eredményeket tudott elérni a gyakorlati munkában is. Feladatait mindig határidőre és odaadással teljesítette, ami nem meglepő, ha figyelembe vesszük neveltetését. A hírszerzői munkára alapjában véve alkalmasnak találták, mivel elég rátermett és határozott volt, ugyanakkor a papírmunkában sokszor vétett hibákat, amit viszont felrótak neki. Jelentései rosszul, pongyolán fogalmazottak voltak, ezért szépirodalmi és természetesen további politikai művek olvasását javasolták neki.²⁸ Minősítése összességében pozitív képet tükröz Lajtiról mint BM-alkalmazotról. Fiatal kora ellenére megállta a helyét mint hírszerző, ugyanakkor a szigorú szabályokkal meggyűlt a baja jelentésírásakor, illetve egy ízben, 1960. május 12-én, alosztályvezető feddésben részesült, mert titkos iratokat hagyott íróasztalán a munkaidő lejártá után.²⁹

Ez a kihágás nem akadályozta meg abban, hogy tovább építse karrierjét és végül SZT tiszti pozícióba kerüljön.

Lajti Iván magánéletében is sikereket ért el a tárgyalt időszakban, 1960. július 17-én házasságot kötött Ehrlich Györggyel,³⁰ akit a boldogító igen kimondása előtt a belügy szigorú átvilágításnak vetett alá. 1960. április 15-én környezettanulmány készült a leendő menyasszonyról, melyben politikai beállítottságát, erkölcsi és anyagi helyzetét vizsgálták. Ehrlich Györggyel szemben nem találtak kivetnivalót, részt vett az úttörőmozgalomban, sőt 1957-től a KISZ tagja is volt. A forradalom idején is „hű maradt a népi demokráciához”, otthonában rejtőzött, „ellenséges magatartást” nem tanúsított. Annak érdekében, hogy az környezettanulmány elfogulatlan legyen, a készítője nem tudta, hogy kollegája leendő hitvesét ellenőrzi, erre utal az, hogy feljegyzésre került az is, hogy a hölgy a tanulmány készültekor még hajadon volt, de házasságot készült kötni egy 20-22 éves fiatalemberrel. Mivel a leendő arát csinosnak és kifogástalan erkölcsűnek találták, és minden BM-kíválatomnak megfelelt, a házasságnak nem álltak útjába.³¹ A BM-állomány tagjaival szemben elvárás volt, hogy példás életet éljenek otthon is, ezért terjedt ki a környezettanulmány az erkölcsi vonatkozásokra és nem csak a szocialista rendhez való hűségre. A megfelelő pár szavatolta, hogy a munkatárs ne csak politikailag, hanem a magánéletben is példamutató, a szocialista társadalomhoz méltó életet éljen.

Az BM nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy alkalmazottait megfelelő oktatásban részesítse, így Lajti Ivánt 1960. június 9-én BM Idegen Nyelvi Főiskola nappali tagozatos hallgatójának javasolták.³² A főiskolai képzés három évig tartott (1960 és 1963 között), melynek során 1962-ben két ízben is írásbeli figyelmeztetésben részesítették, főiskolai foglalkozásról való igazolatlan távolmaradásért, valamint magnetofon anyag kezeléséért.³³ Ebből is látszódik, hogy mennyire komolyan vették a kollégák megfelelő képzését és a szigorú szabályok betartását. A főiskolát Lajti 1963-ban jeles eredménnyel végezte el.³⁴ A diploma mellé egy minősítést is kapott, mely szerint elméletben és politikában való jártassága még hagyott maga után kívánnivalót, ellenben operatív érzéke megfelelő volt, habár hajlamos volt túlkombinálásra, kapkodásra. Német nyelvtudása megfelelő volt, bár sok hibát ejtett. Olyan embernek tartották, aki kellemes modorú, és bárki hamar megkedveli. Minden tulajdonságát és képességét egybevéve értékelő, elemző munkára találták alkalmasnak.³⁵ A fiatal munkatárs ekkor még nem állt készen arra, hogy terepen dolgozzon, ellenben már ekkor kiderült, hogy operatív érzéke a helyén van, ami alkalmassá tette későbbi SZT beosztására.

Főiskolai tanulmányai alatt lezajlott az állambiztonsági szervek 1962-es átszervezése, melynek során immár másodszor világították át a kollégákat.³⁶ Ez Lajti Ivánt személyében nem érintette, csak hozzátartozóit, feleségét, Lajti Ivánnét (született: Ehrlich Györggyi, Budapest, 1943), édesapját, Lajti Tibort (született: Budapest, 1908) édesanyját, Lajti Tibornét (született: Halász Ilona, Lugos, 1909) ellenőrizték, hogy szerepeltek-e operatív vagy bűnügyi nyilvántartásban.³⁷ Az ellenőrzés nem volt teljes körű, anyagának végleges rendezésére csak 1966. november 21-én került sor, amikor távolabbi rokonságát vizsgálták. Ekkor felesége testvérét, Radványi Tibornét (született: Ehrlich Éva, Budapest, 1932), édesapját, Ehrlich Zoltánt (született: Budapest, 1905), édesanyját, Ehrlich Zoltánnét (született: Herman Irén, Budapest, 1906) és Lajti Iván testvérét, Lajti Rudolfot (született: Budapest, 1943) ellenőrizték az 1962-es szempontok alapján. Lajti Iván valamennyi rokonát rendben találták, velük kapcsolatosan sem bűnügyi, sem operatív eljárás nem zajlott, így semmilyen akadály nem állt a karrierje előtt.³⁸

1963 és 1966 közötti tevékenységéről nincs sok információ annyi azonban bizonyos, hogy oktatói feladatokat kapott, melynek keretében eredményesen készítette fel munkatársait az operatív munkára. Feldolgozó és kutató munkáját kiválóan végezte, és eredményeket ért el benne, ugyanakkor problémák is adódtak. Jelentéseit pongyolán fogalmazottnak, őt magát pedig határozatlannak tartották, de mindenesetre szorgalmasnak és becsületesnek. Mindemellett kiegyensúlyozott, példás családi életet élt,

amit a korszakban nagyra értékelték a BM alkalmazottak körében,³⁹ 1966-ban Szolgálati Érdemérmét kapott mivel ekkor tízéves jubileumát ünnepelhette a fegyveres testületeknél, valamint jó munkavégzésért osztályvezetői dicséretben is részesült, mellyel 1200 forint jutalom is járt.⁴⁰

Lajti Iván a hatvanas évek végén került pályája csúcsára. Először 1967 és 1969 között operatív beosztottként, majd főoperatív beosztottként dolgozott a III/I-es hírszerző csoportfőnökség harmadik osztályának „J” alosztályán, aztán pedig átkerült a kilences számú osztályra.⁴¹ A hírszerzés SZT állományú tisztjeként dolgozott Kerényi Mária mellett a Kulturális Kapcsolatok Intézetében, ahol sikeresen gyűjtött bizonyítékokat.⁴² Munkáját 1968-ban a főcsoportfőnök helyettes is elismerte, és dicséretben részesítette, mellyel 1800 forint honorárium is járt. Lajti Iván ekkor érte el karrierje csúcsát. Terepen dolgozhatott, rangos elismerésben részesült, majd 1968. szeptember 15-én őrnaggyá léptették elő. Az éveken át felfelé ívelő karrierje itt véget ért, és rohamos tempóban vezetett az út lefelé. Őrnagyi kinevezése után kevesebb, mint egy évvel, 1969. augusztus 27-én eltávolították szigorúan titkos beosztásából, mivel „*súlyosan megsértette a szocialista erkölcsi normákat*”.

Ekkor még csak fedőmunkahelyét vesztette el, de belügyi alkalmazása nem ért véget, mivel még csak a központba rendelték vissza, ahol a III/I-es hírszerző csoportfőnökség harmadik alosztályában főoperátorként szolgálhatott tovább. 1970. május 15-én halmazati büntetesként a párt is megrovásban részesítette, melyet Lajti erkölcstelen magánéletével indokoltak.⁴³ Szolgálati adatlapjában, egyik esetben sem közöltek közelebbi információt arról, hogy konkrétan mit követett el. A válasz az 1980-ban róla készült környezettanulmányban keresendő. Ebből kiderül, hogy „*a szocialista erkölcs szabályainak megsértése és az operatív fegyelem elleni vétéség*” miatt elrendelték a szigorúan titkos állományból való visszahívását, és pártfegyelmmel sújtották.⁴⁴

Egy évvel később, 1971-ben már nemcsak a szigorúan titkos, hanem a főoperátori munkára is méltatlannak találták, így a polgári életbe való visszaengedése, kvázi elbocsájtása mellett döntöttek. Ahogy a kilépési protokoll megkívánta, 1971. február 26-án két polgári munkahelyet is ajánlottak fel a számára. Eredetileg 4100 forintos jövedelemmel rendelkezett, ezért igyekeztek ennek megfelelő fizetésű polgári állást találni neki. A Csepeli Vas és Fémművek Rendészeti Osztályán, valamint a Vadászati Világkiállításon szervezői munkát javasoltak neki. Az előbbinél 3800 forint a másodiknál 3200 forint alapbér, plusz nyelvpótlék, plusz prémium járt volna, összesen 4000 forint. Mivel egyiket sem fogadta el, leszerelése 1971. április elsejéig csúszott.⁴⁵ A Belügyminisztérium kötelékében kapott 4100 forintos fizetése jóval magasabb volt, mint amit fordítói végzettsége alapján a polgári életben valaha is elérhetett volna. Összehasonlításképp, Lajti szellemi dolgozónak számított, akiknek 1971-es átlagfizetése 2018 forint volt.⁴⁶ Annak érdekében ajánlottak neki magasabb bérrel honorált munkákat, hogy ne álljon be az életében színvonalcsökkenés, mert az rokonai, barátai számára leleplezte volna addigi titkos megbízatását. Távozásakor, 1971. április 20-án titoktartási nyilatkozatot írt alá, mely tiltotta a belügyben írásban vagy szóban kapott utasítások, épületek, szobák és az egyes alosztályok székhelyei, valamint munkatársai, nevük, lakhelyük kiadását.⁴⁷

Lajti Iván leszerelése után nyelvtudását kihasználva egy külkereskedelemmel foglalkozó cégnél helyezkedett el, melyből azonban kilépett, majd 1980-ban a Nemzetközi Koncert Igazgatóság csoportvezetője lett.⁴⁸ Ebből a pozícióból kereste fel 1980. január 18-án levélben Bogye János vezérőrnagyot, aki ekkor főcsoportfőnök-helyettes, valamint a III/I csoportfőnökség csoportfőnöke volt. Levelében visszatérési szándékát jelezte, illetve ha erre nem lenne lehetőség, arra kérte a Belügyminisztériumot, hogy szüntessék meg a Külügyminisztériumban, illetve a Kulturális Kapcsolatok Intézetében történő munkavállalásának tilalmát.⁴⁹ Levelére nem a vezérőrnagy, hanem Patkó Lajos válaszolt 1980. január 24-én. Kifejtette, hogy a belügybe semmi szín alatt nem térhet vissza, a

másik kérelmével kapcsolatban pedig pár hónapos vizsgálat után döntenek.⁵⁰ Lajti Iván kérésének elbírálása érdekében készült a már korábban említett környezettanulmány, melyben megállapították, hogy csak ünnepnapokon fogyasztott alkoholt, és jó modorú, udvarias, művelt férfinak nevezték. Felesége, Görög Zsuzsanna volt, akiről a tanulmány készítője úgy nyilatkozik, hogy „*a pénz bűvöletében él*”. Háztartásukat tisztának, kulturálnak és nem utolsósorban gépesítettnek írta le.⁵¹ Megállapításra került, hogy Lajti a szocialista erkölcsnek megfelelően élt, és mivel az általa említett szankciókat csak szóban közölték vele, és az életvitelében pozitív változás állt be, a Belügyminisztérium nem gördített akadályt a külügyben, illetve a KKI-ban való elhelyezkedése elé.⁵² Erről 1980. május 4-én levélben tájékoztatták is.⁵³ Lajti Iván kapcsolata a Belügyminisztériummal ezzel az akkorddal zárult.

Lajti szülei révén már gyermekkorától a szocialista világrend szolgálatába szegődött. A világháború után egészen 1971-es leszereléséig fegyveresen szolgált a Magyar Népköztársaságot. Elveihez még 1956-ban, mindössze 21 évesen is hű maradt, és odaadón szolgált az akkoriban szétesőben lévő szocialista államot, ami nem meglepő, hiszen az egész család összefonódott a szocialista eszmével. Édesapja, Lajti Tibor, 1932 óta párttag volt, ami azt jelenti, hogy azokban az időkben is a kommunizmus eszméjét vallotta, amikor a Horthy-rendszer üldözte és tiltotta azt.⁵⁴ Édesanyja, Lajti Tiborné 1949-től 1959-es nyugdíjazásáig aktívan szolgált a mindenkorai politikai rendőrséget.⁵⁵ Még öccse, Lajti Rudolf is a Belügyminisztérium alkalmazásában állt. Láthatjuk, hogy Lajti messze nem volt kitűnő tanuló, mégis elérte az SZT tisztséget, ahonnan nem szakmai munkája miatt, hanem egyéb okok miatt kellett távoznia. Német és középfokú orosz nyelvtudása, megnyerő modora, valamint a szocialista államrendhez való hűsége tette őt alkalmassá arra, hogy szigorúan titkos tisztként szolgálja a Magyar Népköztársaságot.⁵⁶ A továbbiakban arra keresem a választ, hogy milyen eredményeket ért el ebben a minőségében, mennyire váltotta be a hozzá és állományához fűzött reményeket.

„Lenkei” SZT tiszt munkássága

Lajti Iván szigorúan titkos fedőneve „Lenkei” volt, aki a folyamatosan szélesedő kulturális kapcsolatok és az ezzel járó többletmunka ürügyén került Kerényi Mária mellé 1967-ben a Kulturális Kapcsolatok Intézetébe. Fontos volt egy SZT tiszt behelyezése, mivel a KKI stratégiai fontos intézmény volt, hiszen többek között ezen a szervezen keresztül tartott fenn a Magyar Népköztársaság kapcsolatokat nyugati államokkal, így például az NSZK-val is, mellyel hivatalos diplomáciai kapcsolat nem is állt fenn. Lajti a német referatúrára került, ahol az ösztöndíjak kezeléséért, illetve a tudományos és oktatási kapcsolatokért felelt.⁵⁷

Lajtit annak ellenére, hogy értékelésében német nyelvtudását hiányosnak találták, a német referatúrára helyezték terepmunkára, ahol az „aknamunkát” kellett kiküszöbölnie. Lajti munkába állása előtt, 1967. május 2-án Hans Joachim Vergau nyugatnémet kereskedelmi tanácsos elfoglalta helyét Budapesten az NSZK Kereskedelmi Kirendeltségén, mint a kulturális ügyekért felelős diplomata.⁵⁸ Vergau ebben a minőségében rövid idő alatt széles körű kapcsolati hálózatot épített ki magának, melyen keresztül információkat igyekezett szerezni annak érdekében, hogy el tudja végezni hivatalosan nem létező, de magyar részről mégis megtúrt munkáját, a kulturális kapcsolatok fejlesztését a két állam között.⁵⁹ Vergau a kereskedelmi kirendeltség képviselőjeként 1968. december 11-én egy bizonyos nyugatnémet állampolgár, Gertrud Roth magyarországi doktorrá avatásán vett részt, ahol a KKI-t reprezentálva Kerényi Mária és Lajti Iván is megjelentek. A három személy mindegyike fedőnéven futott ekkor már az állambiztonságnál, mivel Vergaut, mint külföldi diplomatát, ellenőrzés alatt tartották „Sima” fedőnéven, Lajti Iván, mint SZT tiszt „Lenkei” fedőnéven, Kerényi Mária pedig, mint egykori hálózati ügynök, „Kelemen Anna” fedőnéven szerepelt. Gertrud Roth avatásán tehát „Kelemen Anna” megismerkedett „Simával”, melyet „Lenkei” szigorúan titkos tiszt jelentett az állambiztonságnak.⁶⁰ Vergau és Kerényi körülbelül húsz percre

elvonultak beszélgetni. Lajti nem tudta, hogy Kerényi és Vergau miről diskurálnak, csak azt tudta megállapítani, hogy Kerényi nagyon ideges lett tőle.⁶¹ Lajti nem tudta kihallgatni, hogy Vergau megismétli előde, Dr. Robert Laub Kerényinek tett javaslatát, hogy legyen az NSZK fizetett informátora, amibe Kerényi nem egyezett bele, ugyanakkor vállalta, hogy segít Vergau feleségének abban, hogy órákat hallgathasson az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. Azonban Lajti jelentése megindított egy folyamatot, melynek következtében Kerényi és Vergau kapcsolata az állambiztonság látókörébe került, az eset teljes rekonstrukciója viszont csak Kerényi letartóztatása után egy fogdaügynök ügyes ténykedése következtében sikerülhetett.⁶² Lajti ebben az esetben pontosan annyit tett, amit elvártak tőle, jelentette észrevételeit az eseményről, ez esetben gyanús kolléganőjéről is, aki után ekkor még nem nyomoztak, de ez további információk beérkezése után rövidesen megváltozott.

Gertrud Roth nyugatnémet állampolgár doktorné avatása tiszteletére 1969. január 3-án koktélpártit rendeztek, melyen a nyugatnémet kereskedelmi kirendeltséget ismét a fiatal, kulturális kapcsolatokért felelős diplomata, Vergau képviselte. A KKI képviselőjében sem történt változás, a német referatúra két bevált munkatársa, Kerényi Mária és Lajti Iván vett részt az eseményen. Vergau ezen az estén is 20-30 perces különbeszélgetésre invitálta Kerényi Máriát, melyről Kerényi beszámolt Lajtinak. Vergau szerette volna, ha felesége mint vendéglátó szerepelhetett volna Magyarországon, illetve egy, az NSZK-ból Magyarországra érkező könyvküldemény ügyében kért segítséget. Január folyamán a két üggyel kapcsolatban Vergau többször felkereste Kerényi Máriát munkahelyén, a KKI igen kötött szabályzatának tiszteletben tartásával.⁶³ Kapcsolatuk februárban vált, az állambiztonság szempontjából, „bűnössé”, amikor a találkozókat ebédidőben a KKI engedélye nélkül cukrászdákban, vendéglőkben bonyolították. Az első ilyen találkozóra 1969. február 12-én, majd 21-én került sor, melyeket Kerényi még csak nem is jelentett. Lajti Iván jelentései, valamint a Vergau után folyó vizsgálatok nyomán Kerényi Mária az állambiztonság célkeresztjébe került, ennek következtében 1969. április 23-án javasolták operatív ellenőrzését.⁶⁴

Jól látható, hogy Lajti Iván teljesítette SZT tiszti kötelezettségét, és minden körülötte zajló gyanús jelenségről jelentést tett megbízóinak, ugyanakkor operatív intézkedésbe, nyílt kérdezősködésbe nem kezdett. Az általa adott információk, valamint az egyéb folyamatban lévő vizsgálatok nyomán Kerényi Máriát folyamatos megfigyelés alá helyezte az állambiztonság, melynek folyamánként letartóztatták és elítélték a Magyar Népköztársaság elleni kémkedésért. Ebből a szempontból tehát Lajti Iván megállta a helyét. Ugyanakkor árnyalja a képet az, hogy Kerényi Mária önvallomásában Lajtit is megemlítette. Mint kiderült, kezdetben örült a segítségnek, majd fokozatosan elidegenedett tőle, mivel műveltségben és német nyelvtudásban sem felelt meg Kerényi elvárásainak, amit szóban többször is jelzett neki.⁶⁵ Tehát nem valósult meg az SZT tiszti kritérium egyik legfontosabb szegmense, hogy az illető kifogástalan szakember és a fedőmunkahely megkérdőjelezhetetlen tagja legyen. Ez veszélybe sodorta a konspirációt is, olyannyira, hogy Kerényi a bebörtönzésekor már tökéletesen tisztában volt azzal, hogy Lajti belügyes.⁶⁶ Tehát Kerényi Mária előtt, még ha kicsit megkésve is, de lebukott, ugyanakkor az ügy felgöngyölítéséhez legális, bírósági tárgyaláson felhasználható információkat biztosított, melyek terhelő bizonyítékként kerültek elő. Lajti Ivánt „érdektelen tanúként” idézték be, és mint egykori munkatárs elmondta azt a tényt, hogy Kerényi Mária és Vergau mikor és hol ismerték meg egymást.⁶⁷ Még a bíróság sem tudhatta meg, hogy ezek az információk egy SZT tisztától származnak. Az a tény, hogy „Lenkei” Kerényi Mária munkahelyének átkutatását biztosította, mely során operatív bizonyítékok sora került elő, soha nem derült ki.⁶⁸

Lajti Iván tevékenysége tehát igencsak ellentmondásos, mert sikert ért el, melyért jogosan tüntették ki, ugyanakkor mégis lebukott, bár ebből nem származott probléma, mert Kerényi is csak későn jött rá. Végző soron Lajti elvégezte a rá bízott munkát, bár szakmai felkészültsége és nyelvtudása nem ütötte meg a kellő szintet, mellyel az illetékesek maximálisan tisztában voltak, mégis kockáztattak. A sikerhez az is

hozzájárult, hogy viszonylag korán, a Kerényi elleni vizsgálatok kezdeti szakaszában kivonták a KKI-ból a „szocialista erkölcs” megsértéséért. Abban egészen biztosak lehetünk, hogy nem azért került kivonásra, mert érzékelték a lebukás veszélyét, ugyanis ennek semmi jele nem mutatkozott. Lajti a központból nézve tökéletesen végezte a feladatait, de magánéleti problémái miatt nem maradhatott fedett pozícióban.

Ebben az esetben az SZT tiszt kiválasztása felemásra sikerült. Hithű kommunistát sikerült találniuk, megfelelő családi háttérrel. A fiatalember ráadásul tulajdonságaiban is megfelelt a kívánalmaknak, ugyanakkor, mivel szakmai felkészültsége hagyott maga után kívánnivalót, hazárdjátékot űztek, melyet végül veresztesség nélkül sikerült megúszni. Ezzel együtt Lajti Iván példáján is jól látszik, hogy a megfelelő SZT tiszt megfelelő helyen kiváló ütőkártya volt, és nem bukott káder. Lajti nem tudott hosszú távon gyökeret verni a KKI-ban, de hároméves szolgálati ideje alatt is eredményeket tudott elérni.

¹ Orgoványi, 2011.

² ÁBTL 4.2. II. s. 10-22/2/1964. A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 002. számú utasítása, 1964. január 31.

³ Orgoványi, 2011.

⁴ KSH, 1964: 3.

⁵ KSH, 1996: 8.

⁶ Orgoványi, 2011.

⁷ ÁBTL 4.1. A-3017/2. A BM Tanulmányi és Kiképzési Csoportfőnökség állambiztonsági tanulmányai 2/1970. Havasi László rendőr alezredes: Az SZT állomány szerepe tevékenysége és foglalkoztatása.

⁸ Uo.

⁹ Orgoványi, 2011.

¹⁰ ÁBTL 4.1. A-3017/2. A BM Tanulmányi és Kiképzési Csoportfőnökség állambiztonsági tanulmányai 2/1970. Havasi László rendőr alezredes: Az SZT állomány szerepe tevékenysége és foglalkoztatása.

¹¹ Orgoványi, 2011.

¹² ÁBTL 4.1. A-3017/2. A BM Tanulmányi és Kiképzési Csoportfőnökség állambiztonsági tanulmányai 2/1970. Havasi László rendőr alezredes: Az SZT állomány szerepe tevékenysége és foglalkoztatása.

¹³ Szoltsenyicin, 1993: 480.

¹⁴ Orgoványi, 2011.

¹⁵ Tabajdi, 2010.

¹⁶ ÁBTL 4.1. A-3017/2. A BM Tanulmányi és Kiképzési Csoportfőnökség állambiztonsági tanulmányai 2/1970. Havasi László rendőr alezredes: Az SZT állomány szerepe tevékenysége és foglalkoztatása.

¹⁷ ÁBTL 2.8.2.1.-30. Kérdőjegy, 1962. október 27.

¹⁸ ÁBTL 2.8.2.1.-30. Önéletrajz.

¹⁹ ÁBTL 2.8.2.1.-30. Szolgálati adatlap, 1969. március 25.

²⁰ Pintér, 2000: 212–213.

²¹ Kajári, 2000: 157.

²² Cseh, 1999: 79.

²³ Cseh–Okváth (szerk.), 2013: 11.

²⁴ Tabajdi–Ungváry, 2008: 54.

²⁵ ÁBTL 2.8.2.1.-30. Szolgálati adatlap, 1969. március 25.

²⁶ ÁBTL 2.8.2.1.-30. Eskütételi jegyzőkönyv, 1959. február 23.

²⁷ ÁBTL 2.8.2.1.-30. Szolgálati adatlap, 1969. március 25.

²⁸ ÁBTL 2.8.2.1.-30. Minősítési lap, 1960. július 21.

²⁹ ÁBTL 2.8.2.1.-30. Szolgálati adatlap, 1969. március 25.

³⁰ ÁBTL 2.8.2.1.-30. Önéletrajz kiegészítés, 1963. augusztus 24.

³¹ ÁBTL 2.8.2.1.-30. Környezettanulmány, 1960. április 15.

³² ÁBTL 2.8.2.1.-30. Javaslat, 1960. június 9.

³³ ÁBTL 2.8.2.1.-30. Szolgálati adatlap, 1969. március 25.

³⁴ ÁBTL 2.8.2.1.-30. Önéletrajz kiegészítés, 1963. augusztus 24.

³⁵ ÁBTL 2.8.2.1.-30. Minősítési lap, 1963. május 30.

³⁶ Tabajdi–Ungváry, 2008: 65.

³⁷ ÁBTL 2.8.2.1.-30. Kérdőjegy, 1962. október 27.

- ³⁸ ÁBTL 2.8.2.1.-30. Kérdőjegy, 1966. november 21.
³⁹ ÁBTL 2.8.2.1.-30. Minősítési lap, 1966. december 13.
⁴⁰ ÁBTL 2.8.2.1.-30. Szolgálati adatlap, 1969. március 25.
⁴¹ Uo.
⁴² ÁBTL 4.1. A-3213.
⁴³ ÁBTL 2.8.2.1.-30. Szolgálati adatlap, 1969. március 25.
⁴⁴ ÁBTL 2.8.2.1. 30. Környezetanulmány, 1980. április 16.
⁴⁵ ÁBTL 2.8.2.1.-30. Javaslat, 1971. február 26.
⁴⁶ KSH, 1973: 379.
⁴⁷ ÁBTL 2.8.2.1.-30. Nyilatkozat, 1971. április 20.
⁴⁸ ÁBTL 2.8.2.1.-30. Környezetanulmány, 1980. április 16.
⁴⁹ ÁBTL 2.8.2.1.-30. Lajti Iván levele Bogye Jánosnak, 1980. január 18.
⁵⁰ ÁBTL 2.8.2.1.-30. Patkó Lajos levele Lajti Ivánnak, 1980. január 24.
⁵¹ ÁBTL 2.8.2.1.-30. Környezetanulmány, 1980. április 16.
⁵² ÁBTL 2.8.2.1.-30. Feljegyzés, 1980. május 4.
⁵³ ÁBTL 2.8.2.1.-30. László István levele Lajti Ivánnak, 1980. május 4.
⁵⁴ ÁBTL 2.8.2.1.-30. Szolgálati adatlap, 1969. március 25.
⁵⁵ ÁBTL 2.8.2.1.-30. Önéletrajz és ÁBTL. 2.8.2.1. 30. Önéletrajz kiegészítés, 1963. augusztus 24.
⁵⁶ ÁBTL 2.8.2.1.-30. Szolgálati adatlap, 1969. március 25.
⁵⁷ ÁBTL 4.1. A-3213.
⁵⁸ ÁBTL 3.1.5. O-14031/1. Kérdőív.
⁵⁹ Nagy, 2016.
⁶⁰ ÁBTL 3.1.5. O-14067. Jelentés, 1969. március 10.
⁶¹ ÁBTL 3.1.5. O-14067. Jelentés, 1969. április 23.
⁶² Nagy, 2017.
⁶³ ÁBTL 4.1. A-3213. Kerényi Mária ügye, „Vergau”.
⁶⁴ ÁBTL 3.1.5. O-14067. Jelentés, 1969. április 23.
⁶⁵ ÁBTL 3.1.5. O-14067. Kerényi Mária önvallomása, 1970. július 20–24.
⁶⁶ ÁBTL 3.1.9. V-158235/3. Jelentés, 1970. július 28.
⁶⁷ ÁBTL 4.1. A-3213.
⁶⁸ ÁBTL 3.1.5. O-14067. Javaslat, 1969. július 28.

Levéltári források

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL)

2.8.2.1.	BM III/II Csoportfőnökség titkos és szigorúan titkos állományú beosztottainak iratai	30	Lajti Iván
3.1.5.	Operatív dossziék	O-14031/1	Hans Joachim Vergau „Sima”
		O-14067	Kerényi Mária „Kelemen Anna”
3.1.9.	Vizsgálati dossziék	V-158235/3.	Kerényi Mária
4.1.	Állambiztonsági munkához készült háttéranyagok		

A-3213	Kerényi Mária ügye, „Vergau”
A-3017/2.	A BM Tanulmányi és Kiképzési Csoportfőnökség állambiztonsági tanulmányai 2/1970. Havasi László rendőr alezredes: Az SZT állomány szerepe tevékenysége és foglalkoztatása.

4.2. Parancsgyűjtemény

Nyomtatásban megjelent források

- KSH, 1964
Központi Statisztikai Hivatal Népeségtudományi Kutató Csoport: A nyugdíjasok helyzete. Budapest.
- KSH, 1973
Statisztikai évkönyv 1972. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal.
- KSH, 1996
Nyugdíjasok, nyugdíjformák a fejlett piacgazdaságokban és Magyarországon. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal.

Internetes oktatási anyagok, cikkek

- Nagy, 2016
Nagy Péter: Egy nyugatnémet kereskedelmi tanácsos kapcsolatai Magyarországon az állambiztonság szemével. *Betekintő*, 4. sz.
http://betekinto.hu/2016_4_nagy
(utolsó letöltés: 2017. július 14.)
- Nagy, 2017
Nagy Péter: Megfigyelés a zárkában. Pethő Lászlóné fedőnevű fogdaügynök és Kerényi Mária a gyűjtőfogházban. *Betekintő*, 1. sz.
http://betekinto.hu/2017_1_nagy
(utolsó letöltés: 2017. július 14.)
- Orgoványi, 2011
Orgoványi István: A Belügyminisztérium III. Főcsoportfőnökségének szigorúan titkos állománya. *Betekintő*, 1. sz.
http://betekinto.hu/2011_1_orgovanyi
(utolsó letöltés: 2017. július 21.)
- Tabajdi, 2010
Tabajdi Gábor: Kis állambiztonsági topográfia: Titkos lakások Budapesten 1956–1978. *Betekintő*, 4. sz.
http://www.betekinto.hu/2010_4_tabajdi
(utolsó letöltés: 2017. július 12.)

Hivatkozott irodalom

Cseh, 1999

Cseh Gergő Bendegúz: A magyarországi állambiztonsági szervek intézménytörténeti vázlata 1945–1990. In *Trezor I.* Budapest, Történeti Hivatal.

Cseh–Okváth (szerk.), 2013

A megtorlás szervezete. A politikai rendőrség újjászervezése és működése 1956–1962-ig. Szerkesztette: Cseh Gergő Bendegúz – Okváth Imre. Budapest, ÁBTL – L'Harmattan.

Kajári, 2000

Kajári Erzsébet: Az egységesített Belügyminisztérium államvédelmi tevékenysége, 1953–1956. In *Államvédelem a Rákosi-korszakban.* Szerkesztette: Gyarmati György. Budapest, Történeti Hivatal.

Pintér, 2000

Pintér Tamás: Megszüntetve megőrzött Államvédelmi Hatóság. In *Államvédelem a Rákosi-korszakban.* Szerkesztette: Gyarmati György. Budapest, Történeti Hivatal.

Szolzsényicin, 1993

Alekszandr Solzsényicin: *A gulág szigetvilág 1918–1956.* Fordította: Soproni András. Budapest, Európa Könyvkiadó.

Tabajdi–Ungváry, 2008

Tabajdi Gábor – Ungváry Krisztián: *Elhallgatott múlt. A pártállam és a belügy. A politikai rendőrség működése Magyarországon 1956–1990.* Budapest, Corvina – 1956-os Intézet.